

نگاهی دوباره به ویژگیهای رفتاری کودکان و نوجوانان تیزهوش

نظام خلقت الهی، نظامی وسیع و استثنایی است و همه افراد از جهات مختلف ذهنی، جسمی و عاطفی باهم فرق دارند. در این میان، درکنار گروهی از افراد جامعه که از نظر ذهنی عقب مانده اند، عده ای نیز در جهت دیگر منحی هوشی قرار گرفته، از نظر ذهنی برتر از افراد عادی هستند. اما این تفاوتهای ذهنی، به خودی خود، بیانگر برتری و فضیلت نیست، چرا که تنها معیار ارزشها در نزد خالق انسانها تقوی است! تقوی نیز کسب

کردنی و ارادی است و اگر به لطف و حکمت الهی فردی دارای هوش بیشتری است، قدر مسلم به همان نسبت مسوء و لیت فزونتری در جهان هستی برعهده دارد و خداوند هر کسی را به اندازه توانش مسوءول می داند. پس، شناخت و تعلیم و تربیت افراد سرآمد و خلاق بدین دلیل است که این افراد بتوانند

هوش عمومی استنفرد - بینه بهره هوشی آنها ۱۳۲ یا بالاتر باشد ، تیز هوش قلمداد می شوند .

ویژگیهای رفتاری کودکان تیز هوش

به طور کلی کودکان تیز هوش نسبت به سایر همسالان خود از جهات جسمی - حرکتی روانی ، عاطفی و اجتماعی از ویژگیهای متمایزی برخوردارند . عموماً " زودتر از همسالان خود می نشینند ، می ایستند ، راه می روند و حرف می زنند . این قبیل کودکان از زندگی عاطفی بسیار بیجدهای برخوردارند . در واقع رفتار آنها انعکاسی از بیجدهکی شرایط ذهنی و شناختی آنهاست . آشنایی با ویژگیهای عمومی کودکان تیز هوش برای اولیاء و مربیان امری است

بار مهمی از وظایف و مسوولیتهای علمی ، فرهنگی و اجتماعی جامعه را بر دوش بکشند ، چرا که در دنیای بیجده امروز که شاهد رقابتهای بسیار فشرده حوامع مختلف در دستیابی به جدیدترین تکنولوژی و منابع قدرت هستیم ، افراد تیز هوش و خلاق و صاحبان اندیشه نو و تفکر واگرا به مثابه گرانبهارترین سرمایه ها ، از جایگاه بسیار والا و ارزشمندی برخوردار هستند .

اینک جامعه ما بیش از هر زمان دیگر به افراد هوشمند و خلاق نیاز دارد . هر قدر جهانی که در آن زندگی می کنیم پیچیده تر می شود نیاز به شناسایی و پرورش ذهنهای خلاق و آفریننده بیشتر و شدیدتر می گردد و به همین دلیل در شرایط کنونی مسأله تیز هوشی و خلاقیت از مهمترین مسائل در قلمرو روان - شناسی آموزشگاهی است .

کودکان تیز هوش و با استعداد کسانی هستند که توانمندیهای قابل توجهی در عملکرد کنشهای هوشی نشان می دهند ، این کودکان به طور بالفعل و یا بالقوه در یک یا چند زمینه زیر از خود برجستگی خاصی نشان می دهند :

- ۱ - توانایی در هوش عمومی
  - ۲ - استعداد خاص تحصیلی
  - ۳ - تفکر خلاق یا مولد
  - ۴ - توانایی رهبری
  - ۵ - هنرهای تجسمی و نمایشی
  - ۶ - توانایی روانی - حرکتی
- بر اساس تعریف " ترمین " ^۴ کسانی که از نظر بهره هوشی دوانحراف معیار بالای میانگین (۱۰۰) باشند ، تیز هوش هستند . به عبارت دیگر آن دسته از کودکانی که بر اساس آزمون

بسیار مهم و مقدمه، لازمی برای تعلیم و تربیت صحیح آنان محسوب می شود.

در مجموع سه ویژگی اصلی در رفتار و شخصیت کودکان تیز هوش قابل توجه است :
۱ - کمال جویی :

غالباً " رفتار کمال جویانه در بین کودکان تیز هوش قابل مشاهده است . در حقیقت این ویژگی خود محرک یا عاملی است که کودکان و دانش آموزان تیز هوش نسبت به طرح و انجام بهترین ها حساس باشند .

بدیهی است که در بعضی از مواقع کمال جویی در کودک ممکن است منجر به آسیب و سرخوردگی و ناکامیهای مکرر گردد . مثلاً " کودک تیز هوشی که در سنین پیش دبستانی با بهره هوشی ۱۴۰ ، ذهنی ۷ ساله دارد و جسمی ۵ ساله ، می خواهد با خمیری که در دست دارد مجسمه ای را درست کند ، اما او بادستان کوچک و در حال رشد ۵ ساله خود موفق نمی شود آنچه را که مطلوب ذهن ۷ ساله اش است تولید کند و بعضاً " تلاشهای مکرر او ممکن است با شکست و ناکامی مواجه شود . بنابراین هنگامی که مشاهده می شود این قبیل کودکان پس از یکی دو مرتبه تلاش ، مایوسانه خمیرها ، راپرت می کنند ، نباید چندان نگران شد و آنها را سرزنش یا خدای ناکرده تنبیه کرد ، بلکه در چنین مواردی لازم است با خوشرویی و چهره های کشاده به آنها کمک کرد و کارهایشان را مورد تشویق قرار داد .

۲ - حساسیت :

کودکان تیز هوش غالباً " از حساسیت قابل توجهی برخوردارند . در حقیقت حساسیت این کودکان عمدتاً " مبتنی بر ارزشهای عاطفی است و حساسیت فوق العاده ، می تواند زمینه

آسیب پذیری این کودکان را بیشتر سازد . مثلاً " وقتی بچه تیز هوشی مشاهده می کند که کودک خرد سالی مورد آزار و تنبیه دیگری قرار می گیرد ، فوق العاده آزرده خاطر می شود . در حقیقت تنبیه بدنی کودک تیز هوش و یا تنبیه سایر کودکان در حضور او آسیب پذیری عاطفی وی را فراهم می آورد . لذا کودکان تیز هوش نیاز به اعتماد به نفس بیشتری دارند تا احساسات خودشان را به نحو بهتری کنترل نمایند .

۳- شدت و عکس العمل سریع

شدت عاملی است که زمینه اشتیاق فراوان کودکان تیز هوش را به سوی هنرهای عالی، شعر و... فراهم می آورد. در واقع شدت در کودکان تیزهوش کنشی است ناشی از عکس العمل سریع دستگاه عصبی آنان نسبت به پدیده های مختلف.

عناصر بحرانی ویژگیهای شخصیت کودکان تیزهوش لازم است ابتدا مورد شناسایی، توجه و پذیرش اولیاء و مربیان واقع گردد و پس از درک عناصر اجزای بحرانی شخصیت کودکان تیزهوش، می بایست تلاش کرد که با اتخاذ روشهای مطلوب و تدابیر مناسب آنها را اصلاح نمود. بدیهی است همواره باید توجه داشت که احساس خود ارزشمندی و عزت نفس آنان آسیب نپذیرد.

ویژگیهای عمومی کودکان و دانش آموزان تیزهوش

مطالعات انجام شده پیرامون ویژگیهای عمومی کودکان تیز هوش حاکی از آن است که خصیصه های رفتاری زیر عموماً " در نزد کودکان تیزهوش قابل ملاحظه است. البته باید توجه داشت که تمامی این ویژگیها در گروه کودکان تیز هوش مشاهده می شود، اما ممکن است همه ویژگیها نزد تک تک کودکان تیزهوش دیده نشود. به عبارت دیگر ممکن است برخی از ویژگیهایی که بدان اشاره می کنیم در نزد عده ای از کودکان بسادگی مشهود نباشد. با توجه به توضیحات فوق در اینجا اهم ویژگیهای کودکان و دانش آموزان تیز هوش را بیان می کنیم:

۱- برخورداری از بهره هوشی بالاتر از متوسط:

همان طوری که قبلاً اشاره شد، کودکان تیز هوش از نظر بهره هوشی به طور قابل ملاحظه یا معنی داری بالاتر از همسالان خود قرار دارند. به همین دلیل کودکان تیز هوش عموماً " زودتر از همسالان خود قادر می شوند راه بروند، حرف بزنند، یاد بگیرند، بخوانند و بنویسند...

۲- برجستگی خاص در یادگیری مطالب:

کودکان تیزهوش خیلی سریع یاد می گیرند، از قدرت ادراک بسیار خوبی برخوردارند و برخلاف کودکان عقب مانده ذهنی، به جای اینکه موضوعی را مرحله به مرحله بیاموزند، با سرعت قابل توجهی مسائل مورد نظر را درک می کنند. به عبارت دیگر مطالب را سریعتر از دیگران می آموزند و مسائل ارائه شده را با سرعت حل می کنند.

۳- حافظه قوی:

کودکان تیزهوش از قدرت فوق العاده حافظه بهره مند هستند. این کودکان مطالب موضوعاتی را که مورد توجهشان قرار می گیرد با سرعت و دقت خارق العاده ای به ذهن می سپارند.

۴- برانرژی بودن:

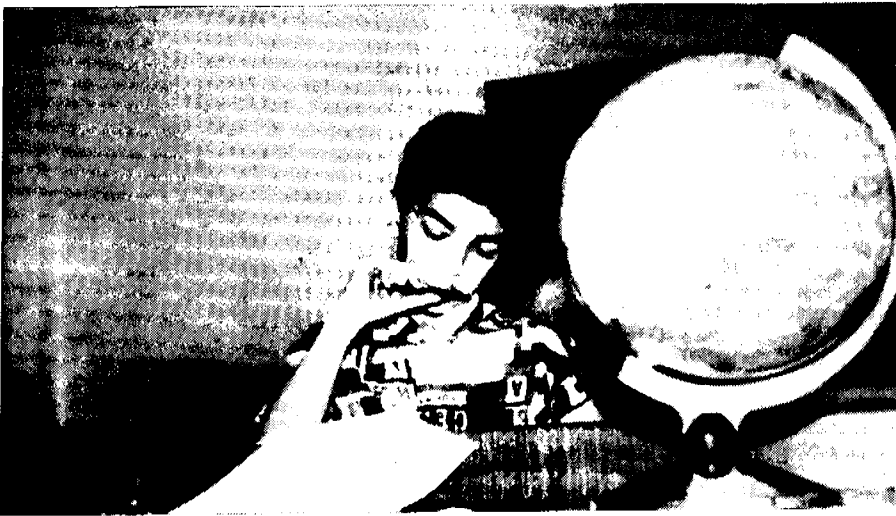
کودکان تیزهوش از انرژی فوق العاده ای برخوردار هستند و غالباً " نسبت به سایر کودکان و والدینشان نیاز کمتری به خواب دارند.

۵- قدرت تخیل:

این کودکان از تخیلات بسیار روشنی برخوردارند و ممکن است همبازیهای متعدد خیالی داشته باشند.

۶- کنجکاوی:

بچه های تیزهوش فوق العاده کنجکاو

هستند و دوست دارند مرتبا " پسرشهای فراوان و پیچیده ای را مطرح کنند .
۷- ارائه پاسخهای پیچیده :

وقتی که از کودکان تیز هوش سوآلی می - شود ، غالبا " پاسخهای پیچیده ای را مطرح می کنند و توضیحات آنان درباره جزئیات یک مسأله حاکی از درک عمیق ایشان از موضوعات گوناگون است .

۸- درک سریع روابط بین عناصر و پدیده های مختلف :

کودکان تیز هوش در مقایسه با سایر کودکان ، خیلی سریع روابط بین اجزاء عناصر مختلف یک موضوع یا پدیده را تشخیص می دهند و حتی روابطی را که بعضا " دیگران متوجه آنها نیستند ، بخوبی درمی یابند .

۹- سازماندهی تازه از اطلاعات دریافتی :

یکی دیگر از ویژگیهای جالب توجه کودکان تیزهوش ، قدرت آنان در سازماندهی اطلاعات دریافتی به شیوه ای بدیع و جدید است . این کودکان با بهره گیری از اطلاعات

۱۰- کسرتدکی خزانه لغات :
از دیگر ویژگیهای برجسته کودکان تیزهوش برخوردارای آنها از خزانه لغات و واژگان متنوع است .
۱۱- سلاست کلامی :
غالبا " کودکان تیز هوش نسبت به همسالان خود از قدرت ، سلاست و روانی کلامی فوق العاده ای برخوردارند .
۱۲- خوش خلقی :
اکثر کودکان تیزهوش از خلق و خوی خوش بهره مند بوده ، از نظر دیگران افرادی فوق العاده هستند . در اینجا ذکر این نکته نیز حائز اهمیت است که مشاهده این صفت نزد کودکان تیز هوش منوط برآن است که آنها فرصت یا فرصت های لازم را برای ظهور استعداد های خود در محیط خانواده داشته باشند . بدیهی است هرگونه تهدید ، تنبیه و یا تحقیر و سرزنش

۱۷ - کمال جویی :

غالبا " کودکان و دانش آموزان تیزهوش افراد کمال جو هستند . لذا بعضا " دیده می - شود که وقتی کارها مطابق میل و بر وفق مرادشان پیش نمی رود ، زود آزرده و ناراحت می شوند .

۱۸ - علاقه مندی نسبت به بزرگسالان :

از آن جا که کودکان تیز هوش نسبت به سن خودشان (سن تقویمی) از رشد و بلوغ بیشتری برخوردارند ، ممکن است در بسیاری از مواقع تمایل جدی داشته باشند که با بچه های بزرگتر یا افراد بزرگسال در ارتباط بوده ، با آنان معاشرت داشته باشند .

۱۹ - قدرت رهبری و یا تمایل به نظارت :

از حمله ویژگیهای رفتاری قابل توجه در کودکان تیزهوش که از نظر اجتماعی فوق العاده حائز اهمیت است ، تمایل آنان به رهبری گروه است ، چه در زمانی که خود فعالانه در انجام کاری شرکت دارند و چه هنگامی که در کناری ایستاده ، بر فعالیتهای دیگران نظارت می کنند . به عبارت دیگر غالبا " زمانی که کودکان تیزهوش به دلایلی ترجیح می دهند تنها باشند و یا بنهایی مشغول انجام کاری باشند ، مایلند که قبل از پیوستن به گروه مورد نظر ، رفتار اعضای آن را بدقت مورد مشاهده و ارزیابی قرار دهند .

این کودکان می تواند خلق بالقوه نیکوی آنها را به تند خوبی و بی قراری و یا احیانا " پرخاشگری و کمرویی مبدل سازد .

۱۳ - گستردگی دامنه علائق :

کودکان تیزهوش نسبت به بسیاری از چیزها از خود علاقه نشان می دهند . گستردگی و تنوع دامنه علائق آنها فوق العاده مشهود است . به عبارت دیگر دوست دارند بسیاری از چیزها و امور مختلف را تجربه کنند .

۱۴ - گستردگی دامنه توجه :

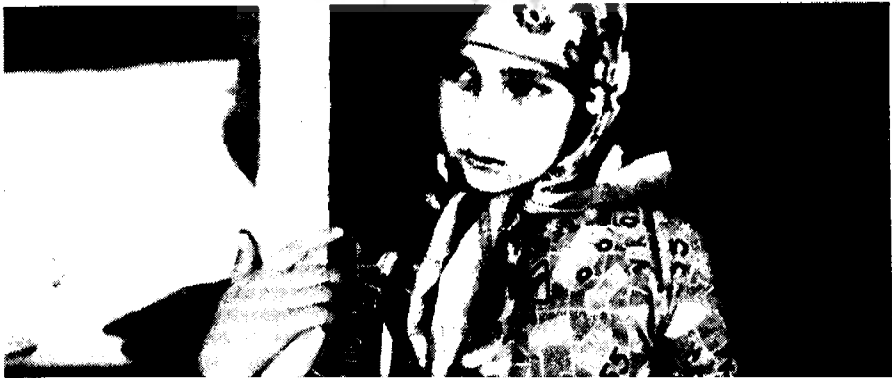
کودکان و دانش آموزان تیزهوش از دامنه توجه بیشتری برخوردارند و در زمینه های مورد علاقه خود پیشکار و پایداری فوق العاده چشمگیری نشان می دهند .

۱۵ - قدرت تفکر انتزاعی :

این کودکان نسبت به همسالان خود از قدرت تفکر انتزاعی بیشتری بهره مندند و همواره " به جای آنچه که هست " در اندیشه " آنچه که می تواند باشد " هستند .

۱۶ - حساسیت فوق العاده :

همان طوری که بیشتر اشاره شد کودکان تیزهوش در عین اینکه نسبت به دیگران بسیار مهربان و با شفقت هستند ، از حساسیت فوق العاده نیز برخوردارند .

خلاقیت داشته، بالطبع تعاریف متنوعی از آن عرضه داشته‌اند. وجود چنین اختلاف نظری در این زمینه، ناشی از ماهیت بسیار بیچیده و مرکب کنشهای مغزی است. به نظر بعضی از روان‌شناسان، "خلاقیت ترکیبی است از قدرت ابتکار، انعطاف‌پذیری و حساسیت در برابر نظریاتی که یادگیرنده را قادر می‌سازد خارج از نتایج تفکر نامعقول به نتایج متفاوت و مولد بیندیشد که حاصل آن رضایت شخصی و احتمالاً^۵ خشنودی دیگران خواهد بود" (استرن - برگ ۱۹۸۹). متداولترین برداشت از خلاقیت عبارت است از این که فرد فکری نو و متفاوت ارائه دهد. خلاقیت را می‌توان با تولید یا خلق اثر نو و متفاوت ارزیابی کرد، اما باید به خاطر داشت که هر خلاقیتی لزوماً منجر به تولید اثر قابل مشاهده نمی‌شود. به عنوان مثال در عالم تخیل، کودک یا نوجوان چیز نو و متفاوتی را خلق می‌کند، اما آفرینش ذهنی او برای دیگران قابل مشاهده و بالطبع ارزیابی و قضاوت نیست. بنابراین خلاقیت یک فرایند ذهنی است

لذا هردو ویژگی، یعنی مشارکت و رهبری گروه و یا تنها مشغول بودن و مشاهده رفتار اعضای گروه از ایزش برابری برخوردار است.

ویژگیهای کودکان خلاق

در کنار مطالعه ویژگیهای کودکان تیزهوش، بررسی ویژگیهای رفتاری کودکان خلاق نیز حائز اهمیت است. گرچه بسیاری از ویژگیهای کودکان تیزهوش و خلاق مشابه می‌باشد و هر کودک تیزهوش می‌تواند خلاق هم باشد، اما همیشه چنین نیست. یعنی اینکه کودکان خلاق از نظر هوشی به طور قابل ملاحظه‌ای بالاتر از حد متوسط هستند، اما لزوماً همیشه فوق العاده تیزهوش نیستند. به عبارت دیگر هر کودک خلاق تیزهوش هم هست، اما هر کودک تیزهوشی ممکن است به معنای دقیق کلمه خلاق نباشد. در اینجا ابتدا بحث مختصری پیرامون خلاقیت مطرح می‌کنیم و سپس به ویژگیهای کودکان خلاق می‌پردازیم.

خلاقیت

خلاقیت واژه‌ای است بسیار مبهم و ارائه تعریفی دقیق از آن امری است بس دشوار. واقعیت این است که تاکنون محققان و روان‌شناسان مختلف به جای ارائه تعریف جامعی از خلاقیت بیشتر سعی داشته‌اند تصویری از ویژگیهای افراد خلاق ترسیم کنند، بنابراین ارائه تعریفی جامع و مانع از خلاقیت که همه ابعاد و کنشهای آن را شامل گردد، اگر غیر ممکن نباشد، فوق العاده مشکل است، زیرا پژوهشگران مختلف برداشتهای متفاوتی از

ویژگیهای کودکان و بزرگسالان خلاق منجر به شناخت یک صفت واحد یا ویژگی خاص شخصیتی در بین افراد خلاق نشده است. لذا در مطالعاتی که تاکنون در ارتباط با کودکان خلاق به عمل آمده، به مجموعه ای از ویژگیها که به آن "سندرم خلاقیت" گفته می شود اشاره شده است (استرن برگ ۱۹۸۹). این ویژگیها که شامل ابعاد شناختی و انگیزشی است عبارتند از:

- ۱ - هوشمندی (از نظر بهره هوشی حداقل دو انحراف معیار بالاتر از میانگین قرار دارند)
- ۲ - برخورداری از قدرت تخیل فوق العاده
- ۳ - انعطاف پذیری
- ۴ - ابتکار و اصالت

که در فرد معینی و در یک زمان مشخص دیده می شود، فرایندی که در نتیجه آن یک اثر جدیدی از ایده یا چیز نو و متفاوت تولید می شود. تولید جدید و متفاوت می تواند کلامی یا غیرکلامی، عینی یا ذهنی باشد. در بحث از خلاقیت تأکید بر نفس تولید بیشتر از نتیجه حاصل است، چرا که خلاقیت یک فرایند است نه یک تولید. در هر حال باید در مطالعه پیرامون خلاقیت به دو نکته بسیار مهم توجه داشت:

اول این که خلاقیت می تواند خلق اشکال یا صورتهای جدیدی از ایده ها یا تولیدات کهنه باشد، در این صورت عمدتاً "فکرها و ایده های گذشته اساس خلاقیتها را می سازد".

دوم این که خلاقیت امری است انحصاری و حاصل تلاش فردی و لزوماً "یک موقعیت یا مسأله عمومی نیست. لذا فردی ممکن است چیزی را خلق کند که قبلاً هیچ گونه سابقه ذهنی از آن نداشته است، اگرچه ممکن است آن چیز به صورتهای مشابه یا کاملاً "یکسان قبلاً" توسط شخص دیگری و در موقعیت خاصی خلق شده باشد.

خلاقیت مستلزم بهره گیری از نوع خاصی از جریان فکری است، چیزی که گیلفورد آن را تفکر واگرا نامید. تفکر واگرا، تفکری است متفاوت از جریانهای فکری موجود. به عبارت دیگر فرد خلاق تمایل دارد مسائل مختلف را به طرق متفاوت حل کند، ولو این که ظاهراً "بیشتر از یک راه حل برای آن مسائل وجود نداشته باشد".

ویژگیهای کودکان و دانش آموزان خلاق

تاکنون بررسیهای انجام شده پیرامون

- ۲۳- ترجیح دادن بازیها و فعالیتهای
تخیلی به رویدادهای واقعی
- ۲۴- بهره گیری از موضوعات و تصورات
ذهنی متنوع
- ۲۵- متهور بودن
- ۲۶- سماجت در موضوعات مورد علاقه
- ویژگیهای فوق الذکرا ندارد، اما همه این
ویژگیها در همه کودکان خلاق قابل مشاهده
است.

زمینه های شکوفایی خلاقیتها

عوامل متعددی در رشد خلاقیت کودکان
مؤثر است. بدون شک خانواده مهمترین نقش را
در کنترل و هدایت تخیل و ظهور خلاقیتها
دارد. اگر خانواده ها فرصتهای لازم را برای
سؤال کردن، کنجکاوی و کشف محیط به کودکان
بدهند و هرگز کودکان را تنبیه و تهدید نکنند،
زمینه رشد خلاقیت فراهم می شود. تنبیه و
تهدیدهای مکرر آفت خلاقیتهاست و
بچه های خلاق نیاز به آرامش روانی، اطمینان

- ۵- سلاست و روانی کلامی
- ۶- صراحت و قاطعیت
- ۷- پیروپاهمنوا نبودن
- ۸- برخورداری از تفکر منطقی
- ۹- حساسیت نسبت به نوآوریها
- ۱۰- بلنداندیشی (برخورداری از افکار
فوق العاده متفاوت و متعالی)
- ۱۱- خود انضباطی
- ۱۲- بازیگوشی و شوخ طبعی
- ۱۳- قضاوت مستقل
- ۱۴- مورد سؤال قرار دادن نگرش ها و
ایده های موجود.
- ۱۵- کزیز از کانال بندیهای مشخص ذهنی
- ۱۶- نیاز به استقلال و خودمختاری
- ۱۷- اعتماد به نفس
- ۱۸- آزاد اندیشی
- ۱۹- پایداری در فعالیتهای ذهنی
- ۲۰- کنجکاوی
- ۲۱- تمایل به فعالیتهایی که موفقیت
در آن بستگی به توانمندیهای فردی
دارد.
- ۲۲- محبوب بودن در موقعیتهای اجتماعی

خاطر و اعتماد به نفس قوی دارند. اگر خانواده‌ای خیال پردازی کودکان را درست نمی‌دانند و غالباً "کودک را به خاطر خیال پردازیها سرزنش می‌کند، در واقع خلاقیت او را محدود می‌سازد، در حالی که از خانواده انتظار می‌رود با تشویق و ناهم‌بختی رفتار کودک و فراهم آوردن زمینه‌های مساعد و تدارک وسایل و لوازم بازیهای دلخواه کودک که مجموعاً "بسیار ساده هستند، قدرت تخیل و خلاقیت او را تقویت کند.

در کنار خانواده، مدرسه نیز نقش بسیار مهمی در شکوفایی خلاقیت‌های کودکان دارد. سن ورود به مدرسه سن بسیار حساس و بحرانی در ارتباط با خلاقیت‌های ذهنی است. عواملی همچون تکلیف زیاد، ناهم‌بختی بر محفوظات، اجرای برنامه‌های هماهنگ و انتظار رفتارهای یکسان از دانش‌آموزان، عدم توجه به تفاوت‌های فردی، وجود کلاس‌های پرجمعیت، اعمال انضباط و مقررات فوق‌العاده شدید، تشویق به کسب نمره‌های بالا و ایجاد جو قوی رقابت‌های فردی برای ممتاز شدن و سرانجام عدم شناخت‌یابی-توجهی به ویژگیهای کودکان خلاق، سبب می‌شود که قدرت خلاقیت کودکان بتدریج کاهش یابد. به عبارت دیگر وقتی که کودک مجبور شود، نرم‌های موجود را ببیدرد و رفتارهایش رامطابق خواستها و معیارهای مدرسه سازگار نماید و یا بناکریر از رفتارهای همسالان پیروی نماید (بخصوص در سنین ۱۰ - ۸ سالگی)، خلاقیت‌های او کمتر می‌شود.

در کنار خانه و مدرسه، رسانه‌های جمعی، بخصوص تلویزیون، بیشترین نقش را در چگونگی پرورش تخیل و شکوفایی خلاقیت عهده‌دار است. آنچه که تفکر کودکان و نوجوانان را خلاق می‌سازد، قدرت تخیل، رهایی از جمود فکری و فراهم بودن

محركهای حسی و ارانه اطلاعات جدید سه آنهاست. بالطبع زمانی که در خانواده‌ها به دلایل عدیده از جمله عدم شناخت کافی اغلب اولیاء از اهمیت و حساسیت پدیده تخیل و رشد خلاقیت در کودکان، و در نتیجه وجود بازخوردهای ابهام آمیز نسبت به اشکال مختلف تخیل و خلاقیت و فقدان برنامه‌های تربیتی جامع برای پرورش استعداد‌های کودکان، زمینه مطلوب پرورش خلاقیت فراهم نمی‌گردد و نیز در شرایطی که نظام آموزشی کشور به دلایلی که مختصراً ذکر شد قادر به شناخت و شکوفاساختن خلاقیتها در کودکان و نوجوانان نیست، ناگزیر بیشترین نقش مسوءولیت متوجه صدا و سیما، به عنوان گانون مؤثرترین و پایدارترین یادگیریه و مهمترین عامل در احیاء و پرورش خلاقیت است.

باید تلاش شود که خلاقیت‌های بالقوه در نزد کودکان و نوجوانان شناسایی شده، فرصتهای لازم برای رشد و توسعه آنها فراهم گردد. درنیل بماین هدف نیز، بهادادن به تخیل کودکان و

پرورش دهیم. این که تخیل و پدیده خلاقیت در کودکان امری است همگانی و در نزد بزرگسالان بندرت مشاهده می شود، بیانگر سوء ولایت خطیر مربیان و صاحب نظران تعلیم و تربیت و فرهنگ جامعه برای پرداختن به این مهم و ارائه طریق برای احیاء و توسعه خلاقیتها در جامعه است.

حساس بودن نسبت به آن فوق العاده مهم است. در حقیقت تخیل در رشد و توسعه تکنولوژی نونقش بسیار اساسی دارد. اگر تخیل و آگاهی باهم توأم شوند، زمینه خلاقیت و نوآوریها به معنای دقیق آن فراهم می گردد، به شرط آن که بتوانیم به تخیل شکل داده، آن را

پاورقیها:

- ۱- ان اکرمک عندالله اتقیکم (قرآن: سوره حجرات، آیه ۱۳).
- ۲- لایکلف الله نفسا الا وسعها (قرآن: سوره بقره، آیه ۲۸۶).

3- MARLAND (1972)	7- GUILFORD
4- TERMAN	8- DIVERGENT THINKING
5- STERNBERG	9- STERNBERG
6- PRODUCT	

منابع:

- ۱- افروز، غلامعلی (۱۳۶۵)، "دانش آموزان تیزهوش و خلاق" نشریه پیوند، شماره ۸۸، انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران.
- ۲- شریعتمداری، علی (۱۳۶۹)، روان شناسی تربیتی، چاپ چهارم، انتشارات امیرکبیر (ص ۱۱-۴۰۹)

- 3- Hurlock, Elizabeth, (1978). Child development McGraw-Hill Book Company, New York.
- 4- Sisk, Dorthy (1987). Creative teaching of the Gifted. McGraw-Hill Book Company N.Y.
- 5- Stone, L., J. and Church, J. (1979). Childhood, and adolescence, Random House, New york.
- 6- Sternberg, R. , and Smith, E. (1990). The Psychology of human Thought, Cambridge University Press. New york.
- 7- Stern berg, Robert, (1989). The nature of Creativity. Cambridge University Press. New york.